

AVRUPA SAVUNMA TOPLULUĞU'NUN REDDİ ÜZERİNE BİR ANALİZ

Armağan GÖZKAMAN*

Özet

Avrupa Savunma Topluluğu'nun doğuşu, Pleven Planı ile başlayarak Avrupa Savunma Topluluğu'nu

ren bir süreci kapsar. AST, 1950'lerin başlarında önemli sorunlara çözüm
ç görülmüş ve hem Amerika Birleşik Devletleri (ABD) hem de Batı Avrupa
lenmiştir. Ancak, Fransa için sorun teşkil eden yanları da bulunduğu için
ndan reddedilmiştir. Bu sebepler incelendiğinde, üç temel dinamik ile
görülmektedir: Projenin 'prematüre' olması, önemli kararların büyük
ıdıkça veril(e)memesi ve siyasal statünün karar alma mekanizması üzerindeki
imeler: Avrupa Savunma Topluluğu, Avrupa güvenliği, Avrupa
nya.

European Defence Community covers a process that starts with the Pleven Plan
Constituting the European Defence Community (EDC). The EDC, at the
nsidered an organization able to bring solutions to major problems and was
nd Western Europe. However, because it posed problems for France, it was
ament. When the reasons of French rejection are examined, three fundamen-
ed: The project was 'premature'; important decisions cannot be taken unless
ake; political status has an impact upon the decision-making process.
Defence Community, European security, European Community, France,

ve istikrarın tesisine yönelik çabalardan birini oluşturan Avrupa Savunma
1950'li yılların ilk yarısında Batı Avrupa ve Kuzey Amerika gündemini yoğun
Bu proje ile üye devletlerin askeri yapılarının entegre edilmesi yoluyla (belki
eyecek şekilde) bir Avrupa ordusunun kurulması amaçlanmıştır. Gerek
den önemli ölçüde destek almış olan AST fikrine Fransız parlamenterler

Antlaşma ile sona
getiren bir yapılanma olarak
devletleri tarafından destek
Fransız Parlamentosu tarafı
açıklanabilmekte oldukları
kazanımlar söz konusu olm
ki etkisi. Anahtar kel
bütünleşmesi, Fransa, Almanya

Abstract:

The emergence of the European
and ends with the Treaty of
beginning of 1950s, was co-
supported both by the U.S. and
rejected by the French Parli-
tal dynamics can be observed
significant gains are at stake

Keywords: European Defence
Germany.

Giriş

Avrupa kıtasında barışın
Topluluğu (AST) projesi, 1950
bir şekilde meşgul etmiştir.
de hiçbir zaman görülem
Avrupa'dan gerekse ABD'den
tarafından son verilmiştir.

Üç bölümden oluşan bu çalışmanın amacı, başlığından da anlaşılacağı üzere, Avrupa ortak savunma projesinin neden başarısız olduğunu incelemektir. İlk bölümde, Avrupa Savunma Topluluğu'na temel oluşturan iki ana metin üzerinde durulacaktır. Bunlardan biri, dönemin Fransız Bakanlar Kurulu Başkanı René Pleven tarafından hazırlanan plan, diğeri ise AST'yi kuran antlaşmadır. İkinci bölümde topluluk fikrinin hangi amaçlara hizmet etmesinin hedeflendiği ve hangi savlar ile desteklendiği ele alınacaktır. Son bölüm ise projeden vazgeçilmesine zemin oluşturan faktörlere ayrılacaktır.

1. Avrupa Savunma Topluluğu'nun Doğuşu

Avrupa Savunma Topluluğu'nu Kuran Antlaşma, 27 Mayıs 1952'de imzalanmıştır. Bu antlaşma, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nu (AKÇT) kuracak olan devletlerin bütünleşme çabalarını mümkün olan en kısa sürede güvenlik ve istikrarla ilgili yeni bir alana taşıma yönündeki ortak iradelerini belirtmekteydi. Bu metnin ortaya çıkışı Avrupa'nın kurucu fikir babalarından Jean Monnet'nin büyük oranda katkıda bulunduğu ve René Pleven tarafından önerilmiş olan plana dayandırılmaktadır. Bu nedenle, çalışmanın bu bölümünde hem Pleven Planı hem de Avrupa Savunma Topluluğu'nu Kuran Antlaşma'ya değinilecektir.

a) Pleven Planı

R. Pleven'in 1950 yılının Ekim ayında beyan etmiş olduğu plan, federalist tezlerin yönlendirdiği Avrupa bütünleşme mantığı içerisinde bir Avrupa ordusunun kurulmasını öngörmektedir (Centre Virtuel de la Connaissance sur l'Europe). Fransız lider, bu projenin gerçekleşmesi için başta İngiltere olmak üzere Avrupa'nın tüm özgür ülkelerini beraber çalışmaya davet etmiştir. Başlangıç kısmında hem Kore'ye asker gönderilmesi nedeniyle dünya barışına yapılan katkıya hem de NATO sayesinde Avrupa'da güvenlik alanında elde edilen benzersiz ilerlemeye vurgu yapılan planda özellikle üç nokta dikkat çekmektedir.

Planda ilk olarak Avrupa ordusunun hangi temelde kurulacağı ve örgütlenme şekli belirtilmiştir. Birleşik Avrupa'nın siyasal kurumlarına bağlı, Atlantik Okyanusu'nun diğer yakasındaki batılı kuvvetlerle işbirliği içinde olan ve tek bir siyasal ve askeri otorite altında olan bir ordu öngörülmektedir. Bu ordu; farklı uluslardan gelen askeri birliklerin basit bir şekilde yan yana bulunmalarıyla değil, hem insan gücünün hem de tüm maddi unsurların mümkün olduğunca kaynaşmasıyla oluşmalıdır. Bu oluşumda, Avrupa'daki güvenlik sistemlerinden kaçınılmaz bir şekilde faydalanacak olan Alman kuvvetleri de yer almalıdır.

İkinci önemli noktayı, kurulması önerilen savunma bakanlığı makamı oluşturmaktadır. Bakan'ın atamayı gerçekleştiren üye devletlere karşı sorumlulukları olacaktır; zira, bu ülkelerin bakanlık seviyesinde temsil edildiği konseyin direktiflerine uymakla yükümlüdür. Ayrıca, parlamenter bir yapıya karşı da sorumlu olacaktır –bu yapı, Strazburg'daki Parlamenter Asamble veya üyeleri özel bir seçimle belirlenen başka bir asamble olabilir. Ortak ordunun üyelerinin oluşturduğu topluluk ile üçüncü ülkeler ve uluslararası kuruluşlar arasındaki bağlantının sağlanması, uluslararası yükümlülüklerin yerine getirilmesi, yeni yükümlülüklerin görüşülmesi, Avrupa silah ve teçhizat programlarına karar verilmesi ve bu kararların uygulanması Pleven'in planında bakana atfedilen diğer görevlerdir.

Atlantik Antlaşması'na verilen özel yer, planda dikkat çeken üçüncü hususu oluşturmaktadır. Bu bölümde ilk olarak belirtilen zorunluluk, Avrupa ordusunun strateji, örgütlenme ve teçhizat konularının Kuzey Atlantik Antlaşması'nın üyelere getirdiği yükümlülüklerle uygun olmasıyla ilgilidir. Ayrıca, ordunun oluşum ve gelişim safhalarının hiçbiri, NATO çerçevesinde gerçekleşen veya gerçekleşmesi öngörülen programların hiçbirini geciktirecek nitelikte olmamalı; aksine, bu programların yürütülmesini kolaylaştırmalıdır.

b) Avrupa Savunma Topluluğu'nu Kuran Antlaşma

René Pleven tarafından sunulan plan çerçevesinde Avrupa Savunma Topluluğu'nu Kuran Antlaşma 27 Mayıs 1952'de Paris'te imzalanmıştır. (US Senate, 1952). Batı Avrupa'nın özgür devletlerle işbirliği içerisinde her türlü saldırıya karşı savunulmasına ilişkin kararlılığın altı çizilen antlaşmada, mümkün olan en bütünlük askeri yapılanmanın inşa edileceğine yönelik siyasi irade beyanı göze çarpmaktadır. Bu fikrin tamamlayıcısı olarak, vatansızlık duygusunun ulusal niteliğinin ötesine geçirileceği ve topluluk ruhuyla uyumlaştırılacağı belirtilmektedir.

Bu bütünlük yapının Kuzey Atlantik ittifakı açısından bir sorun yaratmayacağına, aksine, okyanusun iki yanındaki silahlı kuvvetler arasında uyum ve işbirliğinin söz konusu olacağına dair beklentilerin yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Zira, NATO'ya atfedilen önem kurucu antlaşmada net bir şekilde yansımını bulmuştur. İkinci maddede, üye devletlere yapılacak olan her türlü saldırıya Kuzey Atlantik Antlaşması çerçevesinde karşılık verileceği belirtilmektedir.

Kurucu antlaşmada Pleven'in öngördüğü şemaya uygun olan başka maddeler de yer almaktadır. Örneğin, dokuzuncu maddede altı Avrupa ülkesinin silahlı kuvvetlerinin bir kısmı Avrupa Savunma Kuvvetleri adı verilen oluşuma dahil edilecektir. Antlaşma metninin giriş bölümünde de Topluluk hizmetine verilecek olan askeri birimlerin hiçbir ayrımcılığa maruz kalmadan ortak komuta altında birleşecekleri belirtilmektedir.

Bu zorunluluk, Almanya'nın Avrupa savunmasına katkıda bulunacağı anlamına geldiği için ayrıca ilgi çekicidir. Antlaşma, Alman ordusu kurulmadan Alman askerlerinden faydalanma imkanı yer almaktadır (Bariéty, 1993: 357; Dietl, 2002: 29).

Ancak, kurucu metinde Pleven'in çizmiş olduğu çerçeveye uyuşmayan noktalar da gözlemlenmektedir. Örneğin "Avrupa Savunma Bakanlığı" ifadesine rastlanmamaktadır. Bunun yerine, 8. maddede sıralanan kurumlar arasında da görüldüğü üzere bir Bakanlar Konseyi yapılanması öngörülmektedir. Bu konseyde, Almanya dahil olmak üzere tüm üye devletlerin savunma bakanları temsil edilecektir. Böylece, savunma topluluğu projesin aracılığıyla Almanya'nın egemen devletler arasında yer almasına bir defa daha yeşil ışık yakılmaktadır.

Dikkat çeken bir diğer nokta, Jean Monnet ve Pleven'in tercihlerinde görülen federalist yapılanmanın Komiserlik adı verilen organ aracılığıyla sağlanmasıdır. Her ne kadar Bakanlar Konseyi'nin bu organın eylemleriyle ilgili olarak kimi zaman direktif (madde 39) ve onay (madde 71) vermesi gerekli olsa da, devletlerden bağımsız olma durumu kurucu antlaşmanın 20. maddesinde uluslararası sınıflandırılmasıyla net olarak ortaya konulmuştur. Aynı maddede, ayrıca, Komiserlik üyelerinin -Avrupa Komisyonu'nda olduğu gibi- görevlerinin ifasında hükümetlerden talimat almayacakları da belirtilmiştir.

2. Avrupa Savunma Topluluğu'nun Sunduğu Fırsatlar

Avrupa Savunma Topluluğu projesinin ortaya çıkmasındaki aktörler incelenirken, iki ülkenin net bir şekilde öne çıktığı görülmektedir. Bunlardan biri Avrupa dışı bir kuvvet olmasına rağmen kıtanın askeri güvenliğini dış politika gündeminin üst sıralarında tutan Amerika Birleşik Devletleri'dir. Diğeri, projenin hem Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'nın gündemine yerleşmesinden sorumlu olan hem de kendi iç politika sahnesindeki çalkantılı tartışmalarla dikkatleri yoğun bir şekilde üzerine çeken Fransa'dır.

a) ABD'nin AST Projesinden Beklentileri

Amerika Birleşik Devletleri (ABD), yaşlı kıtanın Sovyet etki alanına girmemiş olan kısmının güvenliğini sağlama görevini üstlendiğini İkinci Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında belirtmiştir. Washington'a göre, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) tehdidini göğüsleme konusunda zayıf kalan Avrupa devletlerine güvenlik

garantisini sağlamak için verilecek olan desteğin mutlaka kalıcı bir statüye sahip olması gerekmektedir. Bu bağlamda, 1950'lerden itibaren Amerikalı liderler Avrupa'da büyük askeri kuvvetler bulundurma eğiliminde olmuşlardır. Örneğin, Eisenhower, ülkesinin Avrupa'da ihtiyaç mevcut olduğu sürece askeri kuvvet bulundurmaktaki – ve kendi kuvvetleri ile Avrupalı kuvvetlerin mümkün olan en sıkı şekilde entegre edilmesindeki – kararlılığını net bir şekilde ifade etmiştir (Segell, 1998: 59).

Amerikan yönetiminin Batı Avrupa savunmasına verdiği önemin doğal sonucu, bu konuda ortaya konan her çabanın Washington'ın çıkarlarıyla uyumlu olmasıdır. ABD, Avrupa'nın güvenliğini sağlama-yaya yönelik bir "yük paylaşımı" talebini son derece net bir şekilde dile getirmiştir. Amerikalı yetkililere göre, yaşlı kıtanın Sovyet tehdidine karşı savunulması sadece ABD'ye ait bir görev olamazdı; Avrupalılar da bu konudaki sorumluluklarını yerine getirmeliydiler. Özellikle 1950 yılının Haziran ayında Kuzey Kore kuvvetlerinin Güney Kore'ye yönelik saldırısı sonrasında ABD'nin Avrupa savunma sistemini güçlendirme konusundaki hassasiyeti özellikle iki nedenden ötürü önemli ölçüde artmıştır. Bu nedenlerden biri, benzer bir operasyonun Doğu Alman kuvvetleri tarafından başlatılma olasılığıyla ilişkilidir. Washington'daki karar alıcılar; Amerikan, Fransız ve İngiliz kuvvetlerinin Doğu Avrupa'dan gelecek bir saldırıya karşı koyma konusunda yetersiz kalacağını düşündükleri için Alman askeri kuvveti-nin en kısa sürede işlevsel hale getirilmesine önem vermişlerdir. Diğer neden ise Kore yarımadasına Amerikan birliklerinin gönderilmiş olmasıdır. ABD'nin Avrupa savunmasına ayıracığı kaynağın bir bölümünü Asya'ya kaydırmak zorunda kalması, Alman ordusuna duyulan ihtiyacı arttırmıştır.

Batı Avrupa'nın savunmasını güçlendirme eğiliminin kurumsal izdüşümlerinden en önemlisinin 1949 yılında Washington'da imzalanan antlaşma ile kurulan ittifak olduğu kuşkusuzdur. Açılımı Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü olan NATO, Avrupa savunma sistemine ABD ve Kanada'yı da dahil etmiş ve bu Avrupa dışı aktörlerin varlığına rağmen ileri derecede bir askeri bütünleşme sağlayabilmiştir. Ayrıca, üye devletlerden birinin saldırıya uğraması durumunda tüm üyelerin -imkanlarının el verdiği en yüksek seviyede- karşılık vereceği bir savunma sistemi oluşturarak Avrupalı hükümetlerin güvenlik ihtiyacını büyük ölçüde gidermiştir.

ABD'nin bu görüşü, NATO içerisinde de yansımaları bulmuştur. Nitekim üye ülkelerin 1950 yılında gerçekleşen oturumlar sonrasında kabul ettikleri "ileri strateji" adlı belgede, merkezileştirilmiş komuta altında bulunacak bütünleşik bir kuvvet öngörülmektedir. Böylelikle, Atlantik Okyanusu'nun her iki tarafındaki üyeleri de memnun eden bir oluşum ortaya konulmuştur. NATO üyesi Avrupalı devletler Amerikan askeri kuvvetlerinin kıtanın olası bir Sovyet tehdidi karşısında kendi yanlarında olacağına dair garanti elde ederken, ABD yönetimi ise Avrupa güvenliğine yapacağı katkının karşılığında Avrupalıların katkısını garanti altına almıştır.

Bu planlamada, Alman askeri kuvvetleri de önemli bir parametreyi oluşturmuştur. Nitekim, Avrupa'da mümkün olan en güçlü askeri teşkilatlanmanın kurulması için uğraşılırken Federal Almanya Cumhuriyeti'nin değerlendirmeye alınmaması mümkün olamazdı. Ayrıca, ileri savunma stratejisinin özünü Varşova Paktı saldırısını iki Almanya arasındaki sınırdaki göğüsleme ve engelleme amacı oluşturmuştur (Mearsheimer, 1981/82: 105). ABD yakın geçmişin sancılı hatıralarına set çekilerek mümkün olan en kısa sürede Alman askeri varlığının oluşturulmasına büyük önem atfetmiştir. 1951 yılı sonbaharına gelindiğinde Almanya'da yeniden askeri üniformalı görevlilerin var olmasına yönelik Amerikan isteğinin Fransız ve İngiliz Dışişleri Bakanlarına doğrudan ve kesin bir şekilde belirtilmiş olması bu çerçevede değerlendirilmelidir (Gildea, 2002: 13).

Tüm bu veriler ışığında, ABD'nin altı Avrupa devleti tarafından ortaya konan savunma topluluğu teşebbüsünü neden memnuniyetle karşıladığını ve özellikle Eisenhower'ın başkan olması ile birlikte neden güçlü bir şekilde desteklediğini anlamak zor değildir (Goormaghtigh, 1954: 98; de Areilza, 2009: 13-14). Her şeyden önce, söz konusu olan bir Avrupa teşebbüsüdür ve bu niteliğinden ötürü hiçbir Avrupalı tarafından meşruluğunun sorgulanması gibi bir olasılık mevcut değildir. Washington'ın İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki tartışılmaz üstünlüğü ile birlikte dış politikada takınımış olduğu aktif ve girgin tutumunun Avrupa başkentleri tarafından bir tür "hegemonya" olarak değerlendirilme riskinin varlığı hatırlandığında, AST projesinin Avrupa kökenli olmasının ABD için rahatlatıcı bir etken olduğu ileri sürülebilir. Bu proje ayrıca hem Avrupa uluslarının kendi katalarını savunmalarına (ve bu sayede ABD'nin yükünün hafiflemesine) hem de Alman askeri teşkilatının hiçbir Avrupa ulusu için tehdit oluşturmayacak şekilde yeniden kurulmasına imkan vererek Amerikan çıkarları ile örtüşmektedir.

b) AST: Avrupalılar İçin Cazip Bir Proje

Avrupa Savunma Topluluğu'nun Batı Avrupa diplomatik gündemini meşgul ettiği dönemdeki koşullar incelendiğinde, bir önceki bölümde ABD'nin beklentileriyle ilgili olarak belirtilmiş olduğu gibi, aynı anda birden fazla faydanın söz konusu olduğu görülmektedir. Bunlardan biri, Avrupa güvenlik ve savunma sisteminin güçlendirilmesiyle ilintilidir. Batı Avrupa devletleri, Soğuk Savaş ortamında Sovyet tehdidine karşı koyabilmek için güçlü savunma mekanizmalarının oluşturulması hususunda paralel görüşlere sahip olmuşlardır. Nitekim, 1948 yılından itibaren bu çabaların somut sonuçları görülebilmektedir. Bu konuda verilebilecek önemli bir örnek; İngiltere, Fransa ve Benelux devletlerinin ortak iradesiyle kurulan ve 1952 yılında İtalya ve Almanya'nın katılımıyla eş zamanlı olarak Batı Avrupa Birliği adını alan Batı Birliği'dir. Savunma alanında kurulacak bir topluluk, 1950'li yılların başlarında Avrupa devletlerinin mesafeli durmadığı bir teşebbüs olarak nitelendirilebilir.

Bu teşebbüsün sağladığı bir başka avantaj, Alman askerlerine 'kabul edilir' bir statü sağlanarak Avrupa savunma sisteminin parçası haline getirilmesine izin vermesidir. Almanya'nın yeniden silahlandırılmasıyla ilgili olarak, özellikle Fransız hükümeti için ciddi bir ikilem söz konusu olmuştur. Bir taraftan, Avrupa ortak güvenlik ve savunma sistemine Almanya'nın yapacağı katkı ne Fransız ne de diğer Avrupalı karar alıcıların inkar edemedikleri bir gerçeği oluşturmuştur. Diğer taraftan, 1950'li yılların ilk yarısında Alman askerlerini Fransız ulusu ve Avrupa'nın diğer ulusları için tehdit oluşturmayacak bir mekanizma içerisine dahil etmek, basit bir sorun olarak algılanmamıştır. AST'nin hem Wehrmacht'ın tekrar kurulmasını engelleyerek (dolayısıyla, Alman askeri kuvvetlerinin rövanş güdüsüyle Avrupa'yı istila etme olasılığını ortadan kaldırarak) hem de Alman kuvvetlerinin ortak güvenlik sistemi içerisinde işlevsel hale getirilmesini sağlayarak bu problemi ortadan kaldırma potansiyeline sahip olduğu Avrupa'da genel bir kabul görmüştür.

Ayrıca, AST'nin Avrupa başkentleri ile Washington arasındaki ilişkiler açısından son derece olumlu etkileri olacağına dair beklentiler oluşmuştur. Öncelikle, ABD'nin Avrupalı müttefiklerinden talep etmiş olduğu yük paylaşımına ve Alman silahlı kuvvetlerinin Avrupa hizmetine tahsisine uygun bir yapılanmadan söz edildiği hatırlanmalıdır. Buna ek olarak, yeni kurulacak olan bu savunma topluluğunun –kurucu antlaşmanın ikinci maddesinde de belirtildiği üzere- başlangıç aşamasından itibaren NATO'nun parçası olacağına da altı çizilmelidir. Böylelikle, AST projesinin Avrupa savunmasında Amerikan desteğinin sürekli hale gelmesi için sağlayacağı önemli katkı ortaya çıkmaktadır.

Bu projenin yaşlı kıtadaki sorunların çözümüyle ilgili olarak sağladığı diğer bir avantaj Alman topraklarının savunulması ile ilişkilidir. Zira, İkinci Dünya Savaşı sonrasında III. Reich'in galip devletler tarafından işgal edilmesi, beraberinde ciddi bir sorumluluğu da getirmiştir: Ordusu lağvedilen bir ulusun topraklarının olası bir saldırı durumunda korunması. Almanya'nın böyle bir durumda sadece başka ulusların çabalarıyla kurtulmasının mümkün olmayacağı, üzerinde genel uzlaşma olan bir öngörüü oluşturmuştur. Hiçbir Avrupalı hükümetin bu çabaların sonucunda ödenecek olan ağır bedeli kabul edemeyecek olduğu da ileri sürülebilir. Nitekim Jean Monnet 1950 yılında René Pleven'e göndermek için kaleme aldığı bir mesajda Almanya'nın yeniden silahlanmasını reddetmenin mantık dışı olduğunu ve tüm Alman halkının desteği olmadan Alman topraklarının korunmasının mümkün olmadığını ifade etmiştir. Monnet, aynı mesajda, Fransız kamuoyunun sadece Almanların fayda görecekleri "kanlı fedakarlıkları" kabullenemeyeceklerini de belirtmiştir (Nicot, 2011: 218; Ecole Nationale d'Administration, 1950).

Ortak savunma topluluğu projesinin önemi, Avrupa bütünleşmesi açısından taşıdığı anlamla da ilintilidir. Bu hususta iki noktanın özellikle vurgulanması gerekmektedir. İlk olarak, en azından Avrupa bütünleşmesini hararetle savunan kesim için, önemli bir kazanım söz konusudur. Bir Avrupa projesi olan AST sadece mühim sorunlara çözüm getiren bir araç olmakla kalmayacak, aynı zamanda -Schuman tarafından ortaya konulan yol haritasındaki safhalardan biri olarak- yaşlı kıtada barış ve istikrarın süreklileştirilmesi çabalarına nitelikli bir katkıda bulunacaktır. Önem arz eden ikinci nokta, bütünleşme sürecinin geleceği ile ilgilidir. Belirli bir kesim, AKÇT ile başlayan sürecin sağlıklı bir şekilde devam etmesi için AST'nin inşasını -hem Alman askerlerinin meşru bir şekilde Avrupa savunmasına katılmaları, hem de Avrupa'da Amerikan askeri varlığının garanti altına alınması için- bir zorunluluk olarak görmüştür (Maury, 1996: 94).

3. AST'nin Reddine Neden Olan Faktörler

Bu çalışmanın ilk bölümünde de ortaya konulduğu üzere, AST'nin kabulü için çok sayıda neden mevcuttu. Ancak, projenin ortaya konulmasını takip eden birkaç sene içerisinde proje önemini yitirmiş ve "tarihi geçmiş" bir belge haline gelmiştir (Nicot, 2011: 223). 1954 yılının Ağustos ayında Fransız Millet Parlamentosu'nda onaylanmamasının temelinde yer alan çok sayıda neden mevcuttur. Bu nedenler incelendiğinde, bazılarının salt Fransız iç politikasıyla ilgili olduğu, bazılarının ise Fransız sınırlarının ötesinde gelişen (veya gelişmesi beklenen) olaylarla bağlantılı oldukları görülmektedir.

İç politika konularıyla ilgili olarak belirtilmesi gereken gelişmelerden biri, Fransa'da 1951 yılında gerçekleştirilen seçimler sonrasında Parlamento'daki yeni sandalye dağılımıyla ilgilidir. Bu seçimde Avrupa bütünleşmesinden yana olan Sosyalist Parti hezimete uğramış ve Avrupa ordusu fikrine tamamen karşı olan sağ görüşlü Rassemblement pour le Peuple Français (RPF) partisi koalisyon ortağı olarak iktidara gelmiştir. AST, Fransız sosyal demokratlar arasında bile yoğun tartışmalara neden olmuştu. RPF'nin koalisyona katılımı, AST antlaşmasının dondurulması ve bütünleşmenin sembol isimlerinden olan Robert Schuman'ın kabinde yer almaması koşuluyla gerçekleşmiştir (Gildea, 2012: 13). Bu partinin 1954'te iktidardan çekilmiş olması da AST'nin geleceğiyle ilgili kayda değer bir değişiklik meydana getirmeye yetmemiştir. Zira, Başbakan Mendès France'ın AST'nin kurucu antlaşmasının hararetle savunucuları arasında saymak mümkün değildir. Daha da önemlisi, parlamentoda bu antlaşmanın onayı için yapılacak olan oylamanın bir "güvenoyu" haline dönüşmesi olasılığı, Mendès France'ı -AST ile ilgili meclisteki ve toplumdaki genel bölünmüşlük nedeniyle- endişelendirmiştir (Cresswell, 2006: 157). AST projesi bu ortamda hükümetin yeterli desteğini alamamıştır.

AST'nin Fransız parlamenterlerin çoğunluğunun ret oyunu alması, ülkelerinin Almanya karşısında kaybedeceği siyasal üstünlük ile de bağlantılandırılmaktadır. Alman silahlı kuvvetlerinin yeniden inşası durumunda Fransa'nın AKÇT içindeki askeri gücünün ikinci sıraya düşecek olması, Fransız karar alıcılar açısından sıkıntılı bir durum yaratıyordu. Zira, eski bir dünya gücü olan ve Soğuk Savaş ortamında kendisine ayrıcalıklı bir yer arayan Fransa için Avrupa bütünleşme sürecine dahil olan devletler arasında primus inter pares (eşitler arasında birinci) konumuna sahip olmak özel bir önem arz ediyordu. Fransız siyasetçiler, bu pozisyonun sağlayacağı avantajlar ile ulusal çıkarlarını en üst seviyede koruyacaklarını düşünmüşlerdir.

Ayrıca, AST üyeliği nedeniyle bütünleşik bir sistemin parçası olmak, örneğin Lüksemburg gibi küçük bir ülke ile eşdeğer statüye sahip olmak anlamına gelecekti. Bir Fransız milletvekilinin Birleşik Krallık ve ABD de aynı şekilde davranmadıkça, Fransa'nın kendisini "iki yenik ve üç küçük ülke" ile aynı seviyeye indirmesinin hatalı olacağını hatırlatması, AST'nin meclis tarafından reddinde statü kavramının oynadığı rolü ortaya koymaktadır (Gilbert, 2003: 61).

Bu noktada, 1950'li yıllarda Fransa'nın sömürgelerine karşı ve deniz aşırı topraklarının kontrolü ile ilgili hassasiyetinin de altı çizilmelidir. Savunma topluluğunu oluşturan devletlerden biri olmak, her türlü dış müdahale kararını ortak karar mekanizmaları çerçevesinde alma zorunluluğunu beraberinde getirmektedir. Bu tür bir bağımlılık, Fransız askeri yetkililerini endişelendirmiştir (Chaligne, 2013: 29; Bitsch, 2006: 87). Fransa, Batı Avrupa ülkelerinin kaynak ve enerjilerinin ortak kullanımına ilişkin projeler önerirken, ne dünya gücü statüsünden ne de eski sömürgeleriyle olan imtiyazlı ilişkilerinden vazgeçmeyi düşünmemiştir (Gavin, 2010: 37). Bu yüzden Fransız karar alıcıları AST projesine ilişkin kuşkucu ve son derece temkinli bir yaklaşım tarzı benimsemişlerdir.

24 Ekim 1952'de kamuoyuna duyurulan projenin Fransız çıkarlarını tehdit eden boyutları, bu projenin Plevin tarafından neden duyurulduğu sorusunu akıllara getirmektedir. Bu soruya dönemin Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri Alexandre Parodi tarafından verilen yanıt son derece ilgi çekici olmakla birlikte şaşırtıcı değildir. Genel Sekreter'e göre Fransız hükümeti için Avrupa Savunma Topluluğu projesi ile zaman kazanmak ve Almanya'nın yeniden silahlanmasının muazzam risklerini engellemekten başka bir amaç güdülmemiştir (Gavin, 2010: 37). Bakanlık seviyesinde yapılan bu açıklama göz önüne alındığında, projenin hükümetler tarafından neden yeterince desteklenmediği daha iyi anlaşılabilir.

Yukarıda da belirtildiği üzere, AST'nin imzalandıktan kısa bir süre sonra değer yitirmesindeki sebeplerden bir kısmı uluslararası aktörlerin karar ve tutumları ile de ilgilidir. Burada ilk belirtilmesi gereken noktalardan biri, Stalin'in 1953'te ölmesiyle birlikte SSCB'de yeni bir döneme geçilmiş olmasıdır. Komünist Parti'nin yeni lideri Kruşçev ile birlikte Sovyet dış politikasında köklü değişiklikler meydana gelmiş, 'barış içerisinde birlikte var olma' prensibi gereğince batı ile ilişkiler daha yapıcı bir zemine oturtulmaya başlanmıştır. Kore Savaşı'nın 1953 yılında sona ermesi de, benzer şekilde, iyimser bir hava yaratmıştır. Bu gelişmelerin ışığında, AST'nin kuruluş amaçlarından biri olan Sovyet tehdidine karşı Avrupa gücünü artırma tezi dayanağını büyük ölçüde yitirmiştir.

Böyle bir uluslararası ilişkiler ortamı içerisinde Fransa'nın AST'yi onaylaması SSCB ile ilişkileri açısından negatif sonuçlara yol açabilirdi. Bu sonuçlardan biri, Batı Avrupa'da kurulacak olan bu savunma sisteminin iki blok arasında gerilim yaratacak olmasıyla ilgiliydi (Nicot, 2011: 223). Böyle bir gerilimin olması durumunda Fransa'nın doğu ve batı blokları arasında denge politikası izleme şansı olmayacaktı. Ayrıca, Sovyetler Birliği'nin batı bloğu ile arasındaki kopukluğun düzeltilme olanağı olmadığına ve savaşın er veya geç gerçekleşeceğine dair inancını pekiştirebilirdi (Clermont-Tonnerre, 1954: 176).

Bütünleşik savunma projesinin Fransız parlamenterler tarafından onaylanmasını zorlaştıran bir başka sebep de ABD yönetiminin tavrıdır. Söz konusu sorun, özetle, Eisenhower'ın Dışişleri Bakanı J. F. Dulles aracılığıyla kurduğu baskının ters tepmesi olarak ifade edilebilir. Dulles, AST örgütlenmesinin hayata geçirilememesi durumunda Amerikan yardımının katı bir şekilde yeniden değerlendirileceğini söyleyerek Fransız Hükümeti'ni tehdit etmiştir (Ruane, 2002: 157). AST projesiyle ilgili tartışmaların çeşitli zamanlarda ABD'nin Avrupa'daki askeri varlığı etrafında geliştiği bilinmektedir (Pastor-Castro, 2006: 386). Ancak, Dulles'in tehdidinin AST karşıtı bloğu güçlendirmekten başka bir işlevi olmamıştır.

Sonuç yerine

Robert Schuman'ın 9 Mayıs 1950 tarihinde Avrupa uluslarına yapmış olduğu çağrı ile René Plevin'in aynı yılın Ekim ayında yapmış olduğu çağrı, Avrupa bütünleşmesine verilen önemi göstermektedir. Son derece kısa bir zaman dilimi içerisinde ve İkinci Dünya Savaşı gibi büyük bir travma sonrasında bu hamlelerin yapılması, ilk bakışta kıtanın geleceğiyle ilgili olarak son derece iyimser bir yaklaşıma sahip olma imkanı vermektedir. Ancak, zaman içerisinde bu iyimserliğin yerini gerçekler almış, Avrupa Savunma Topluluğu gibi iddialı bir proje için gerekli koşulların henüz mevcut olmadığı anlaşılmıştır.

AST'nin tarihe başarısız bir proje olarak geçmesinin nedenleriyle ilgili olarak üç noktaya dikkat çekilebilir. Birincisi, devletlerin paylaşımında kiskanç davrandığı bir alanı kapsayan savunma topluluğu projesinin 'prematüre' olarak nitelendirilebilmesiyle ilgilidir. Zira, savunma gibi bir alana ilişkin yetkilerden vazgeçmek, hükümetler için kolaylıkla verilen bir siyasal karar değildir. Bu durum İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasından ve milyonlarca insanın hayatını kaybetmesinden sorumlu olan ülkenin de – hem de savaşın anıları henüz tazeyken – dahil olacağı bir oluşum söz konusu olunca daha da zorlaşmıştır. Robert Schuman'ın son derece meşru bir şekilde dikkat çektiği aşamalı bütünleşme planıyla uyumsuz olan bu adım, ironik bir şekilde, tasarımı gündeme getiren ulusun parlamentosunda tarihe gömülmüştür.

Önemli siyasal kararların büyük kazanımlar söz konusu olmadıkça verilememesi, ikinci olarak vurgulanabilecek noktayı oluşturmaktadır. AST, Almanya'nın Avrupa savunma sisteminin bir parçası olması için mümkün olan tek çözüm değildi. Bu durumun, Fransa'nın ABD baskısına karşı tepki verirken elini rahatlatan bir faktör olduğu ileri sürülebilir. Benzer şekilde, Avrupa'da Sovyet tehdidine karşı koyabilmenin yegane yolu (özellikle de SSCB ile ilişkilerde belirli bir yumuşama söz konusuysen) AST'nin inşası değildi. Her iki sorunun çözümü için de NATO yeterli olmuştur. Başka bir alternatifin varlığı, Fransız Parlamentosu'nun ileri derecede sorunlu olan bir konuda karar alma mecburiyetini ortadan kaldırmıştır.

Üçüncü olarak, bir siyasal kararın alınma sürecinde statü kaybına dair öngörülerin de etkili olduğu hatırlatılabilir. Fransa, 'büyüklük' iddiası nedeniyle nedeniyle AST çerçevesinde diğer beş Avrupa devletiyle aynı seviyede olmak istememiştir. Ayrıca, Avrupa savunma oluşumuna dahil olmak, ulusal çıkarlarının gerektirdiği şekilde hareket etme özgürlüğünün kısıtlanması anlamını taşımaktaydı. Bu yüzden Fransız parlamenterleri dönemin koşulları içerisinde –ve çok da benimsenmeden- verilmiş bir kararı onaylamak istememişlerdir.

KAYNAKÇA

BARIETY, Jacques (1993), "La Décision de Réarmer l'Allemagne, l'Echec de la Communauté Européenne de Défense et les Accords de Paris du 23 Octobre 1954 Vus du Côté Français", Revue Belge de Philologie et d'Histoire, Tome 71, Fasc. 2, pp. 354-383.

BITSCH, Marie Thérèse (2006), Histoire de la Construction Européenne, Editions Complexe, Bruxelles.

CHALIGNE, Nicolas (2013), "1947-1957: Le Dilemme du Réarmement de l'Allemagne de l'Ouest", Revue Défense Nationale, No. 762, pp. 27 – 32.

CLERMONT-TONNERRE, Thierry (1954), "L'Armée Européenne. Une Analyse sans Passion", Politique Etrangère, Vol. 19, No. 2, pp. 169-194.

CRESSWELL, Michael (2006), A Question of Balance: How France and the United States Created Cold War Europe, Harvard University Press, USA.

de AREILZA José M. (2009), "The History and Foundations of European Union". ARVANITOPOULOS Constantine, Reforming Europe: The Role of the Centre-Right, The Constantinos Karamanlis Institute for Democracy Series on European and International Affairs, pp. 9-21.

DIETL, Ralph (2002), "'Une Déception Amoureuse'? Great Britain, the Continent and European Nuclear Cooperation", Cold War History, Vol. 3, No. 1, pp. 29-66.

Ecole Nationale d'Administration (1950), "Draft Memo from Jean Monnet to the President of the Council", 20 Octobre, <http://www.ena.lu/obj/lettre/en/txt01691.xml> (Erişim tarihi: 22 Aralık 2013).

GAVIN, Victor (2010), "Were the Interests Really Parallel? The United States, Western Europe and the Early Years of the European Integration Project", Journal of Transatlantic Studies, Vol. 8, No. 1, pp. 32-43.

BEYKENT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Avrupa Savunma Topluluğu'nun Reddi Üzerine Bir Analiz, Armağan GÖZKAMAN

Volume 7 (2) 2014, 6-19

GILBERT, Mark (2003), *Surpassing Realism: The Politics of European Integration since 1945*, Rowman & Littlefield Publishers, New York, 2003.

GILDEA, Robert (2002), *France since 1945*, Oxford University Press, Oxford.

GOORMAGHTIGH, John (1954), "France and the European Defence Community", *International Journal*, Vol. 9, No. 2, pp. 96-106.

MAURY Jean-Pierre (1996), *La Construction Européenne: La Sécurité et la Défense*, Presses Universitaires de France, Paris.

MEARSHEIMER John J. (1981/82), "Maneuver, Mobile Defense, and the NATO Central Front", *International Security*, Vol. 6, No. 3, pp. 104-122.

MORIN Gilles (2009), "Les Oppositions Socialistes à la CED: Les Acteurs du Débat", *Les Cahiers Irice*, Vol. 2, No. 4, <http://irice.univ-paris1.fr/spip.php?article517#> (Erişim tarihi: 3 Aralık 2013).

NICOT Anne-Laure (2010), "La CED, Réponse à l'Insécurité Internationale ou Facteur d'Insécurité, 1950-1955", JEANCLOS Yves (ed.), *Crises et Crispations Internationales à l'Ere du Terrorisme, au XXIe Siècle*, Bruylant, Bruxelles.

RUANE, Kevin (2002), "Agonizing Reappraisals: Anthony Eden, John Foster Dulles and the Crisis of European Defence, 1953-1954", *Diplomacy & Statecraft*, Vol. 13, No. 4, pp. 151-185.

SEGELL Glenn (1998), *The Role of Military-Industrial Relations in Civil-Military Relations and Foreign Policy*, Glenn Segell, United Kingdom.

Universiteit Leiden, "European Union History. 1945-1958", <http://www.hum.leiden.edu/history/eu-history/historical/1945-1958.html>. (Erişim tarihi: 4 Aralık 2013).

US Senate (1952). "Convention on Relations with the Federal Republic of Germany and a Protocol to the North Atlantic Treaty. Message from the President of the United States Transmitting the Convention on Relations between the Three Powers and the Federal Republic of Germany, Signed at Bonn on May 26, 1952 and a Protocol to the North Atlantic Treaty Signed at Paris on May 27, 1952", 82nd Congress, 2nd Session, United States Government Printing Office, Washington.